

Savremeni pozorišni aspekti – Intervju sa Nedom R. Bric

Savremeni pozorišni aspekti

Svakako da, gledano sa bilo kojeg aspekta, zbog proširenog vokabulara savremenog pozorišta, u modernom pozorišnom komadu ima mesta za video-projekciju. Jedna stvar je tu učinjena, a to je stvaranje uverljivih postavki delovanja na sceni. Upotrebom videotehnologija za postavku nove koprodukcije slovenačke rediteljke Nede R. Bric u komadu *Nora Gregor – skriti kontinent spomina*, gostovanje Slovenskog narodnog gledališča Nove Gorice u Jugoslovenskom dramskom pozorištu nije ništa drugo nego ekvivalent pozadine savremenog pozorišta 21. veka.

Gostovanje u beogradskom Jugoslovenskom dramskom pozorištu, na Maloj sceni „Bojan Stupica“, SNG (Slovensko narodno gledališče) iz Nove Gorice sa komadom – „dokumentarnom fikcijom“ povezano je sa kinematografijom, jer se ova predstava bavi fascinantnim životom Goričanke, holivudske glumice, Jevrejke i heroine Nore Gregor između dva svetska rata. Upotrebom tehnologije u predstavi *Nora Gregor – skriti kontinent spomina* nastala su, dakle, dva sloja – jedan na pozornici, a drugi na video-projekciji. Slike iz života Nore Gregor se na različitim nivoima usklađuju, dok video-projekcija omogućava dodatne slojeve pripovedanja, značenja i davanja informacija, što u stvari može biti subjektivno, u zavisnosti od posmatrača. Uvođenjem pozorišnih analognih medija i video-projekcija u klasično pozorište jača se argument koji govori o tome da pozorišni komad ne mora biti samo „teatar uživo“. U komadu Nede R. Bric, video-filmska projekcija nije predominantna – glavna komunikacija odvija se na sceni, uživo. Video je u predstavi *Nora Gregor – skriti kontinent spomina* pomoćno i moćno sredstvo komunikacije.

Pozorište postoji zbog napetosti između njegovih stvarnih elemenata i fikcije koju stvaraju autori. Tu gde leži pravi element, on jeste i predstavlja sve i ništa. U predstavi je to dokumentarni element – faktografija. Svaki učinak tokom proizvodnje je u osnovi isti; to je proizvod tehničkog čarobnjaštva više nego stvarne umetnosti, ali on postaje umetnost zbog (i u zavisnosti od) žive pozorišne igre. Neki novi talas u savremenom pozorištu je moguć, mada je u *drugo* polovini dvadesetog i na početku dvadeset prvog veka prisutan „*novi talas*“ avangarde u praksi izvođenja Džon Kejdž (John Cage), Alan Kaprou (Allan Kaprow), Ričard Šekner, Lori Anderson, Žan Lik, Žerom Bel itd.). Poslednjih deset godina pojavom digitalne revolucije u pogledu teorijskih pravaca menja se način opažanja izvođačkih procesa, razmišljanja i prilagođavanja. Tradicionalno linearnosukcesivno opažanje zamenjuje simultano i multiperspektivno opažanje. Neprestana cirkulacija pokretnih slika doprinosi zameni dubljeg, površnim načinom opažanja ili posmatranja slike, teksta (Jovičić 2010). Ali šta bi veliki Piter Bruk (Peter Brook) (Hardvud 2015) rekao za ovo izvođenje Nore? Sve je to savremeno pozorište, ali pustiću sad Pitera Bruka i setiću se teksta Ronalda Hauarda (Ronald Harwood): *Pozorište poseduje gotovo neverovatnu snagu da otelotvori probleme koji su fundamentalni za postojanje ali koji često prkose rešenju jer, istorijski gledano, pozorište je više medijum emocija nego racionalnosti, po načinu iznalaženja jezika i okruženja u kome treba da izrazi ono što bi inače moralo da ostane sakriveno ili potisnuto. Pozorište je zaposelo oblasti postojanja, zemlje uma, koje su po prirodi otporne na racionalno istraživanje, a ono je to učinilo kako bi tamo moglo da se skući, ne da uništi, niti da analizira. Kada se glumci i publika spoje i zajedno predaju kolektivnom doživljaju, događa se neophodna misterija* (Hardvud 2015). U predstavi Nora Gregor postoji magična napetost koja lebdi između dokumentarnih elemenata faktografije i stvara mističan osećaj, skoro pa kompatibilan sa stvarnim životnim činjenicama vezanim za život heroine II svetskog rata, Jevrejke u periodu nacizma, Nore Gregor.

A šta je sa Norom?

Nora Gregor – velika glumica i ljubavnica, ideja je sadržaja predstave Nede R. Bric. Predstava je nastala kao koprodukcija, međunarodni proizvod Slovenskog mladinskog gledališča iz Ljubljane, pozorišta u Grazu (Austrija) „Graz Schauspielhaus“ i italijanskog pozorišta „Teatro stabile del Friuli Venezia Giulia“. Predstava je urađena na tri jezika – na slovenačkom, nemačkom i italijanskom.

Nora Gregor je svoju glumačku karijeru započela na teritoriji današnje Slovenije. Bila je proslavljena Jevrejka, koja je uspela da se probije na filmu i da živu glavu sačuva udajom za austrijskog princa Ernesta Rudigerja Starhemberga (Ernst Rüdiger Starhemberg), sa kojim je imala sina Hejnriha (Heinrich). Počeci zvučnog filma uputili su Noru u Holivud, gde je 1939. godine snimila čuveni film Žana Renoara (Jean Renoir) 1939. godine – *La Regle du Jeu*, film koji se danas kotira među prvih deset najboljih filmova svih vremena.

Multimediji i višejezični nastupi na pozornici prikazuju priču o poznatoj glumici, dok video-projekcije pružaju paralelnu životnu priču novinara koji istražuje život Nore Gregor iz našeg vremena, u potrazi za odgovorima na svoja porodična pitanja. Obe priče paralelno raspravljaju, na više nivoa, o komplikovanim političkim odnosima između tri susedna naroda tokom dva svetska rata i o uticaju velikih društvenih promena, koje su oblikovale ljudske sudbine, kroz položaj žene u društvu.

Rediteljka ove predstave i direktorka Slovenskog narodnog gledališča iz Nove Gorice – Neda R. Bric – dobitnica je nagrade *France Bevk*, slovenačke Nagrade za pozorišno delo.

Elektronski izvori

Harvud, Ronald. 2015. *Istorija pozorišta – prvi dio*. Dostupno na <http://fenomeni.me/tvorci-magije-1-imaginacija-je-vaznija-od-znanja-tema-pozoriste/> (novembar 2015).

Jovičić, Petrija. 2010. *Uvod u studije performansa* (poglavlja I i II). Dostupno na <http://www.uu-studije-performansa.tkh-generator.net/2010/04/21/uvod-u-studije-performansa-petrija-jovicic/> (novembar 2015).

Intervju – Neda R. Bric¹

Dobitnik ste Nagrade za pozorišno delo, zatim France Bevk nagrade. Koliko znači ta nagrada za vas lično i za SNG Nove Gorice?

Vsaka nagrada je dobrodošla, saj pomeni, da je bilo tvoje delo opaženo. Zame osebno so nagrade, ki sem jih dobila na Primorskem, kot so Tantadruj in Nagrada Franceta Bevka, pokazatelj, da tudi tu-

¹ Intervju je prenet u originalu, onako kako je vođen, tj. pitanja su postavljena na srpskom, a režiserka je odgovarala na slovenačkom jeziku.

kajšnje občinstvo pozna in ceni moje delo, sploh moje predstave, ki so se ukvarjale s tukajšnjo zgodovino in primorskimi ljudmi. To je bila dobra popotnica zame, ko sem pred enim letom nastopila kot v.d. direktorica Slovenskega narodnega gledališča v Novi Gorici, saj je velika prednost, če je na čelu gledališča osebnost, katere delo domačini dobro sprejemajo, sploh ker sem se po več kot dvajsetih letih dela v Ljubljani, vrnila v svoj domači kraj.

Kao direktorka SNG-a, Slovenskog Narodnog Gledališča, teatra Primoža Beblera, nama dragog slovenačkog pozorišnog kritičara, kako vam se čini pozorišna scena u Sloveniji?

Gledališče v Sloveniji je kljub kriznim časom k sreči še vedno odlično in velja za eno najbolj razvitih vej umetnosti. Sploh v Ljubljani, kjer obstaja kar nekaj gledaliških hiš in še vedno tudi obširna neodvisna produkcija, je ponudba zelo raznovrstna. V Novi Gorici, kjer imamo eno od treh nacionalnih gledališč, zato stremimo k temu, da našemu občinstvu predstavimo čim pestrejšo ponudbo: od klasike, sodobnega gledališča, tudi plesnega in lutkovnega programa, posebno pozornost pa dajemo otrokom in mladim. Poleg lastnih produkcij vabimo tudi predstave iz drugih slovenskih in tujih hiš, tako, da naše občinstvo dobi čim boljši vpogled v vse kar se dogaja na gledališkem področju.

Druga pomembna naloga za SNG NG pa je povezovanje s tujino: najprej seveda z italijansko Gorico, sosednjim mestom, s katerim smo globoko povezani tako zgodovinsko, kot geografsko, pa smo si kljub padcu meje še vedno velikokrat tujci. Naš cilj je poznavanje in širjenje obeh kultur na obe strani meje in s tem preseganje zgodovinskih nesoglasij, ki še danes niso popolnoma izzvenela. K temu spada tudi ponovno povezovanje z gledališči in občinstvom iz naše bivše skupne države, zato smo se odločili za pospešeno izmenjavanje predstav z gledališči iz Srbije, Hrvaške, Bosne ... Tudi na ta način umetnost in kultura celita rane preteklosti in utirata pot v složnejšo skupno prihodnost.

Da li smatrate da je predstava sa kojom ste gostovali u Jugoslovenskom dramskom pozorištu u Beogradu i na somborskom Pozorišnom maratonu – „Nora Gregor – skrivi kontinent spomina“ – savremeni teatar s obzirom na to da u predstavi postoje elementi savremenog pozorišta i da ste iskombinovali film, odnosno video, sa pozorištem, i šta je za vas savremeno pozorište?

Zame je vse kar se rojeva danes sodobno gledališče. Teško bi rekla, da katero koli gledališče v Sloveniji dela zaprašene, klasične predstave, ki so prej muzej, kot gledališče, vsi pač težimo k nečemu novemu. Resnične novosti, preboji, predstave, ki pustijo pečat nečesa neznanega in še ne-videnega pa se zgodijo le izjemoma – kjerkoli že, včasih, ko jih najmanj pričakuješ.

Sama v svojih predstavah delam s filmom in videom, ker mi je to blizu. S tem načinom sem se eksperimentalno ukvarjala že v Slovenskem mladinskem gledališču v Ljubljani, kot igralka in sodelavka režiserja Matjaža Pograjca, kasneje pa sem svojo estetiko razvijala na svoj, meni lasten način. Zanj je značilno, da se navadno ukvarjam z osebnostmi in dejstvi iz zgodovine, ki jih prepletem s sodobnostjo. Sama naredim raziskavo in napišem besedilo, del zgodbe pa vedno nosi film in del gledališki oder – obe zgodbi se prepletata in dopolnjujeta, do končnega razpleta.

Nora Gregor, kao politički kontroverzna ličnost s početka dvadesetog veka, u Vašoj predstavi zapravo govori o položaju žene u društvu pre početka rata, ali i o velikim političkim prevratima i dolasku fašista na vlast u četrdesetim godinama 20. veka. Kako Noru Gregor danas vidi javnost u Sloveniji, koliko je ona kao istorijska ličnost, Jevrejka i velika filmska zvezda kontroverzna u 21. veku, s obzirom na to da je bila ljubavnica i kasnije žena fašiste Starhemberga? Da li ste izabrali da uradite doku-dramu o Nori Gregor zbog kontradikcije vezane za istorijske i bibliografske činjenice?

Noro Gregor sem izbrala iz več razlogov: eden je ta, da je njena osebna zgodba že sama po sebi, kot roman ali scenarij za film. Rojena v takrat avstrijskem, zakotnem mestecu Gorica, kasneje postane velika zvezda v vseh pogledih, se poroči z vicekanclerjem Avstrije, nepredstavljivo bogatim in pomembnim plemičem; v trenutku, ko se sile svetovne politike zasučejo v napačno smer, izgubi popolnoma vse, poklic, ljubezen, denar ... postane begunka, brezdomka in umre v daljni južni Ameriki, domnevno celo stori samomor, nedvomno pa osamljena in zapuščena. Skozi njeno življenjsko zgodbo sem želela govoriti o sedanosti, o intimnih zgodbah ljudi, ki so vedno enake: ko nastopi vojna so vsa človeška prizadevanja zaman, vsi dosežki le dim, človek je sam in nemočen pred silami zla. V današnjem času svetovne krize, ki kljub lepi ideji združene Evrope rojeva nove in nove nacionalizme, v času vse večjega sovraštva, nešteti beguncev, človeškega razslojevanja in krivic, je dolžnost gledališča, da nenehno opozarja na to, da smo sokrivi za svet v katerem živimo. Da ga

ustvarjamo iz dneva v dan, zato je vsak dan čas za premislek o tem kako ravnamo z drugimi in svetom okoli nas. Ko prestopimo prag vojne, je žal že prepozno.

S filmsko zgodbo Petra, ki raziskuje Norino zgodbo a najde lastnega očeta in odkrije skrivnost svojih korenin pa sem želela govoriti o tem, da posledice dejanj naših dedov, čutijo še generacije in generacije za njimi. Tako kot jih nevede nosimo sami, jih bodo nosili naši zanamci. Poanta je, da so sovražstvo, zavračanje drugačnosti, nacionalizmi vseh vrst, nesmiselni, saj smo na koncu vsi ljudje in kar storimo danes, se bo kot bumerang vrnilo k našim otrokom in vnukom.

Nora Gregor, heroina iz Gorice i muza Jeana Renoira, mogla bi i dan-danas simbolizirati komplikovan politički položaj Slovenije, s obzirom na to da se neke ublažene političke ideje fašista i sada provlache u javnosti, sve to povezano s usponom desničarskih i nacionalistički orijentisanih političkih frakcija u Evropskoj Uniji i u regionu. Ima li Slovenija svoju Noru Gregor i danas, i da li na pozorišnim daskama u Sloveniji postoji Nora Gregor – potencijalna buduća kontroverzna umetnica, ili takvih žena više nema, jer ne postoji baš toliko ekstremna desnica u Sloveniji?

Teško bi rekla, da je desnica v Sloveniji ekstremna, mogoče najmanj od vseh republik bivše Jugoslavije, kar pa ne zmanjšuje dejstev in težave, ki jo omenjate: širjenja nacionalizma, strahu pred tujci, pred vsakršno drugačnostjo itd.

Sama Nore Gregor ne vidim kot kontroverzne umetnice, pač pa bolj kot žrtev okoliščin, bolj je kontroverzen njen mož Starhemberg, avstrijski nacionalist, fašist, ki pa se je kljub vsemu boril proti Hitlerju in je bil zato delno rehabilitiran, čeprav je v Avstriji že danes polemika za in proti njemu. Že to dejstvo, da se povsod in tako tudi v Sloveniji, še danes ali pa še zlasti danes ponovno odpira vprašanja kdo je bil na čigavi strani v času II. svetovne vojne.